

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ
ACADEMY OF INSTITUTIONS AND CULTURES

Σειρά: η Ελληνική Σκέψη
Series: the Greek Thought

Πρακτικά Συνεδρίου

**Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

Acta of Conference

**ALEXANDER, THE GREEK COSMOS - SYSTEM
AND CONTEMPORARY GLOBAL SOCIETY**

ΤΟΜΟΣ Α * VOLUME A

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013 * THESSALONIKI 2013

ISSN : 2241-5599

Τίτλος :

Σειρά : η Ελληνική Σκέψη
Πρακτικά Συνεδρίου
Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΤΟΜΟΣ Α

Publication
Name:

Series : the Greek Thought
Acta of Conference
ALEXANDER, THE GREEK COSMOS - SYSTEM
AND CONTEMPORARY GLOBAL SOCIETY
VOLUME A

Εκδότης :
Publisher :

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ
ACADEMY OF INSTITUTIONS AND CULTURES

Copyright ©

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ
ACADEMY OF INSTITUTIONS AND CULTURES

Έτος :
Year :

2013, Θεσσαλονίκη
2013, Thessaloniki, Hellas

Web site :

www.academy.edu.gr

Email :

civitas@academy.edu.gr

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Σειρά: η Ελληνική Σκέψη

Πρακτικά Συνεδρίου

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α

Υπό την αιγίδα
των Κοσμητόρων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Καθηγητή ΜΙΧΑΗΛ ΤΡΙΤΟΥ
της Θεολογικής Σχολής

Καθηγητή ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
της Φιλοσοφικής Σχολής

Καθηγητή ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΥΛΙΔΗ
της Σχολής Θετικών Επιστημών

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

ACADEMY OF INSTITUTIONS AND CULTURES

Series: the Greek Thought

Acta of Conference

**ALEXANDER, THE GREEK COSMOS - SYSTEM
AND CONTEMPORARY GLOBAL SOCIETY
VOLUME A**

Under the auspices
of the Deans of the Aristotle University of Thessaloniki

Professor MICHAEL TRITOS
Dean of the Faculty of Theology

Professor MILTIADIS PAPANIKOLAOU
Dean of the Faculty of Philosophy

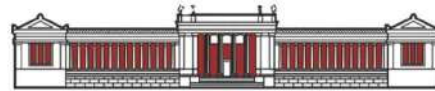
Professor SPYROS PAVLIDIS
Dean of the Faculty of Sciences

THESSALONIKI 2013

Συμμετέχουν στην διοργάνωση
Co-Organization

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Χορηγοί - Sponsors

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Σκοπός του Συνεδρίου

Το Συνέδριο έχει ιστορικών πυρήνα, αλλά όχι ιστορική επιστημονική αιτία, η δε σημασία του και η βαρύτητα του απηχούν στον σύγχρονο κόσμο μας.

Κεντρικός σκοπός του Συνεδρίου είναι μέσα από μία εκ νέου ψηλάφηση της προσωπικότητας αυτού του κατ' εξοχήν οικουμενικού Έλληνα, να επανεξετάσουμε την ελληνική σύλληψη για την Οικουμένη, καθώς και τις δυνατότητες μίας σύγχρονης εφαρμογής της στον ταραγμένο κόσμο μας, τον πληγωμένο από την Νεωτερικότητα, την «επανασυγγραφή» της Ιστορίας των εθνών, τις θεωρίες της αποδόμησης, της «παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης» και τα Διευθυντήρια της παγκοσμιοποίησης. Η ανάδειξη της οραματικής προσωπικότητας του Αλεξάνδρου γίνεται ακόμα επιτακτικότερη σήμερα, σε έναν κόσμο ασήμαντων πολιτικών ηγετών, εξαρτημένων ως υποχείρια από την - κατά Τσόμσκυ - Εταιριοκρατία. Η ίδια η Ευρώπη, που από χώρα των προσδοκιών και των ελπίδων για τους Πολίτες της μετεβλήθη σε τοπίο του ζόφου, θα έδινε άλλη προοπτική αν ως εμβληματικό πρόταγμα της είχε την ελληνική Οικουμενικότητα.

Η εξέταση της προσωπικότητας του Αλεξάνδρου αποκτά ιδιαίτερη σημασία σήμερα που οι σύγχρονοι λαοί των αρχαίων Πολιτισμών πρέπει να επαναανιχνεύσουν την ταυτότητά τους και να ανακτήσουν τις ηθικές Αξίες τους.

Ας μην διαλανθάνει, ότι η Οικουμενικότητα ανιχνεύεται στην πρόμη ελληνική Σκέψη, εγκαθίσταται ως πολιτικό, κοινωνικό και κυβερνητικό σημείο αναφοράς από τον Αλέξανδρο, μεταβάλλεται από τους Στωϊκούς σε φιλοσοφικό σύστημα, διαμορφώνει τον Ορθόδοξο Στοχασμό, διαχέεται στην Φιλοσοφία του Ισλάμ και αποτελεί το πεδίο, επί του οποίου ο Ρήγας προτείνει την δική του Κοινοπολιτεία Εθνών και Πολιτισμών.

Το Συνέδριο οργανώνεται επί τριών βασικών αξόνων, προσδιορισμένων ήδη από τον τίτλο του.

1) Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΩΣ ΣΥΜΒΟΛΟ ΣΤΑ ΕΘΝΗ

Με την ελληνική αντίληψη ο Αλέξανδρος υπήρξε «δαίμων», δηλαδή «θείος», στον κόσμο του Ισλάμ καθιερώθηκε ως «κανούν», που σημαίνει «νομοθέτης», από άλλα έθνη θεωρήθηκε «θεός», από άλλους απεκλήθη «ο δίκαιος», και από όλους συνολικά, «απελευθερωτής». Στην έντεχνη περσική ποίηση του Φερντουσί και του Νιζαμί θεωρείται Πέρσης, που επιστρέφει να λάβει τον θρόνο του. Αξιοσημείωτο και μοναδικό φαινόμενο στην Ιστορία της ανθρωπότητας είναι, ότι και σε λαούς που δεν έφτασε ο ίδιος αλλά μόνον η φήμη του,

αναγορεύθηκε αμείλικτος διώκτης του κακού στον κόσμο και συνομιλητής του Θεού και των στοιχειακών φυσικών δυνάμεων.

Στον άξονα αυτόν εξετάζεται ο Αλέξανδρος μέσα στις Θρησκείες, ειδικότερα δε στην Ορθοδοξία και το Ισλάμ, αλλά και συνολικότερα στον εσωτερικό θρησκευτικό στοχασμό. Επίσης στην λαϊκή και λόγια φιλολογία και στην λογοτεχνία, στους μύθους και στους θρύλους, στις παραδόσεις και στα λαϊκά τραγούδια των εθνών. Ο Αλέξανδρος στην Νομισματική και την Τέχνη, επίσης ως εραλδικό ή εταιριστικό σύμβολο.

2) Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΑ

Εξετάζεται η ελληνική έννοια «Οικουμένη» ως σύλληψη, ως ιδέα, ως φιλοσοφικό ανάπτυγμα και ως συστατικό στοιχείο του ελληνικού Κοσμοσυστήματος. Η έννοια «Πόλις» στο ελληνικό Κοσμοσύστημα. Η ανάδυση του Αλεξάνδρου μέσα από το ελληνικό Κοσμοσύστημα. Η συμβολή του Αλεξάνδρου στην ανάδειξη ως αξιακού συστήματος, της έννοιας της Οικουμένης. Η Αλεξάνδρεια, ως η κατ' εξοχήν Οικουμενική Πόλις. Τα πορίσματα των συγχρόνων υποθαλασσίων και χερσαίων ερευνών στην Οικουμενική πόλη. Οι Αλεξάνδρειες επ' εσχάτοις. Η συμβολή του Αλεξάνδρου στην μετάβαση του

ελληνικού κόσμου, στην μετακρατοκεντρική Οικουμένη. Οι διαφορές ως προς την ποιότητα του πολιτικού συστήματος, το ανθρωποκεντρικό στοιχείο και τις Αξίες της ελληνικής Οικουμενικότητας από τα άλλα συστήματα, κυρίως δε τα μετέπειτα. Η έννοια του Οικουμενικού Πολίτη.

Η ανάπτυξη των Επιστημών επί Αλεξάνδρου, μέσα στο πνεύμα της Οικουμένης, όπου η Γνώση αντλείται από όλους τους τομείς και δίδεται σε κοινή θέαση και χρήση σε όλους - και όχι μόνο στα Ιερατεία, τα οποία στα θεοκρατικά καθεστώτα διασφάλιζαν την συνέχεια των ανατολικών αυτοκρατοριών. Το ιδιαίτερος αξιοπρόσεκτο με τον Αλέξανδρο και εν συνεχεία με τους επιγόνους κατά την ελληνιστική εποχή είναι ότι όχι μόνον ενθαρρύνουν, αλλά και χρηματοδοτούν την επιστημονική έρευνα.

Στον άξονα αυτόν πρέπει να ενταχθεί σπόνδυλος με την διαχρονική κληρονομιά που κατέλιπαν στην Κοινωνία και την Τέχνη τα ελληνιστικά βασίλεια στην μακρυνή Ανατολή - θέμα υποθετικά γνωστό, όμως ανεπαρκέστατα ερευνημένο. Επίσης πρέπει να αναδειχθούν οι αρχαιολογικές έρευνες που πιστοποιούν την διεύρυνση της ελληνικής Οικουμένης σε «εσχατιές», προ Αλεξάνδρου αλλά και από αυτόν.

3) Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Χρήση της θεωρίας των παιγνίων: ποια θα ήταν η εξέλιξη του κόσμου, αν δεν είχε πεθάνει ο Αλέξανδρος σε ηλικία 33 ετών; Τι θα είχε συμβεί, αν είχε κατακτήσει και την Δύση; Ποια θα ήταν σήμερα η Ευρώπη, αν εφαρμόζονταν πολιτικά οι Αξίες της ελληνικής Οικουμένης;

Σύγχρονες Σπουδές για τον Αλέξανδρο. Σύγχρονες μελέτες για την στρατηγική και την διπλωματία του Αλεξάνδρου, από διεθνή Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα.

Γλώσσες εργασίας του Συνεδρίου είναι η ελληνική, η γαλλική και η αγγλική.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΝΑΣΙΩΤΗΣ
Ερευνητής Γεωμυθολογίας
Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Α.Θ.Π.

ΣΠΥΡΟΣ ΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Αναπληρωτής Καθηγητής της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας,
του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Aims of the Conference

The Conference has an historical core, however not historical scientific cause; its meaning and value resonate our contemporary world.

The main scope of the Conference is to re-consider the personality of this Oecumenical Greek par excellence, to re-examine the Greek perceptions about Oecumene, as well as the potentials of a contemporary application of it to our turbulent world, hurt by modernity, the re-writing of the History of nations, deconstruction theories, global economical government and the Directorates of globalization. The projection of Alexander's visionary personality become even more impressing today, in a world of Lilliput political leaders, pherophones and fully dependent upon what Chomsky called domination of corporations. Europe itself, transformed from land of expectations and hopes for its citizens to barren country, would present a different perspective with the Greek Oecumenical Aspects as its emblem.

The investigation of Alexander's personality gains special meaning today that the descendants of the ancient civilizations are called to retrace their identity and regain their moral Values.

Let it not escape our attention that the idea of Oecumenic is traced in early Greek Thought, it is established as a political, social and governmental point of reference by Alexander, it is transformed into a philosophical system, it informs the Orthodox Thought and comprises the basis, upon which Regas Ferraïos suggests his own Commonwealth of Nations and Civilizations.

The Conference is organized according to three principal axes, already designated by its title.

1) ALEXANDER AS A SYMBOL OF NATIONS

In Greek thought Alexander was a *daimon*, that is *divine*, in the world of Islam he was established as *canoun*, which means *lawgiver*, other nations considered him a *god*, some called him *The Just*, and for everyone he was *The Liberator*. In the poetry of Ferdhuzi and Nizamee, he is considered a Persian who returns to reclaim his throne. It is a noticeable and unique phenomenon in the history of mankind, that even for peoples who knew him only by reputation, he was named a merciless avenger of evil in the world and conversing with Divinity and the elementary powers of nature.

In accordance to this axis Alexander is examined through Religions, especially in the Orthodox religion and Islam, as well as in esoteric religious thought. Furthermore, he is examined within popular and scholarly philology and literature, within myths and legends, traditions and folk songs of various nations.

Alexander is examined in Numismatics and Art, as well as a heraldic or corporal symbol.

2) ALEXANDER AND THE GREEK COSMOS-SYSTEM

The Greek essence of *Oecumene* is examined as a perception, as an idea, as a philosophical system and as a main component of the Greek cosmos-system. Especially they are examined: the meaning of *Polis* in the Greek cosmos; the emergence of Alexander through this Greek Cosmos-system; the contribution of Alexander in constituting the essence of Oecumenical a value-system; Alexandria, as the Oecumenical city par excellence; the findings of modern underwater and land researches in the Oecumenical city;

Alexandrias at the remotest parts of Oecumene; the contribution of Alexander to the transition of the Greek world towards the post state-central Oecumene; the differences of the political system with regards quality, the anthropocentric element and the Values of Greek Oecumenical Thought compared to other systems, especially latter ones; the concept of Oecumenical Citizen.

The development of Sciences in the time of Alexander in the spirit of Oecumene, where Knowledge is drawn from all fields and offered in common view and use by everyone – not only to Priesthoods, which ensured the continuity of the eastern empires within the theocratic constitutions. A remarkable fact regarding Alexander and later his descendants throughout the Hellenistic era is that not only they encourage, but they also fund scientific research.

Integrated in this axis should be a section with the timeless legacy bequeathed in Society and Art by the Hellenistic kingdoms in the far East – an issue theoretically known, nevertheless insufficiently researched. Furthermore, it is vital to highlight the archaeological excavations that certify the expansion of Greek Oecumene to the remotest locations of the world, before and Alexander and by him.

3) ALEXANDER AND THE WORLD

Use of the game theory: what would have been the evolution of the world, had Alexander not died at the age of 33? What would have happened, had he conquered the West, too? What would Europe be today, had the Values of Greek Oecumene been applied politically?

Modern Studies about Alexander. Modern works on the strategy and diplomacy of Alexander by international Institutes and Research Foundations. Modern studies of Alexander's strategy, especially in the U.S. by great enterprise institutes.

The official languages of the Conference are Hellenic, French and English.

CONSTANTINOS KARNASSIOTIS
Researcher of Geomythology,
Chairman of the Scientific Committee of the A.I.C. Hellas

SPYROS SYROPOULOS
Associate Professor of Ancient Greek Literature
with emphasis on Historiography,
Department of Mediterranean Studies,
University of the Aegean. Hellas

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ – ΤΟΜΟΣ Α

TABLE OF CONTENTS – VOLUME A

ΑΞΟΝΑΣ Ι : Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΑ

AXES I : ALEXANDER AND THE GREEK COSMOS-SYSTEM

1	<p><i>Η Οικουμενική Κοσμοπόλη ως Κράτος και ως Πολιτεία</i> ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, πρ. Πρόεδρος του Παντείου Πανεπιστημίου. Ελλάδα <i>The Oecumenical Cosmopolis as State and Politeia</i> GEORGE CONTOGEOORGIS, Professor of Political Science, former Rector of Panteion University. Hellas</p>	1
2	<p><i>Ο Μέγας Αλέξανδρος και η διαμόρφωση της ιδέας της πολυπολιτισμικής Οικουμένης</i> ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗΣ, Ομότιμος Καθηγητής Φιλοσοφίας, του Ελευθέρου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών, Μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας του Βελγίου. Βέλγιο <i>Alexander the Great and the formation of the multicultural idea of Oikoumeni</i> LAMBROS COULOUBARITSIS, Professeur émérite à l'Université Libre de Bruxelles, Membre de l'Académie Royale de Belgique. Belgium</p>	16
3	<p><i>Ο Αλέξανδρος, ο Στωικός Κοσμοπολιτισμός και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα</i> ΜΥΡΤΩ ΔΡΑΓΩΝΑ - ΜΟΝΑΧΟΥ, Ομότιμος Καθηγήτρια Φιλοσοφίας, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου Κρήτης. Ελλάδα <i>Alexander, the Stoic Cosmopolitanism and the Human Rights</i> MYRTO DRAGONA - MONACHOU, Professor Emeritus of Philosophy, National and Kapodistrian University of Athens, and the University of Crete. Hellas</p>	41
4	<p><i>Η συνέχεια της αντίληψης του Αλεξάνδρου για την Οικουμένη, στην Βυζαντινή Κοσμοπόλη</i> ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ, Θεολόγος, Κοινωνιολόγος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Πολιτικής Επιστήμης, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ελλάδα <i>The Continuity of Alexander's perception for the Universality to Byzantine Cosmopolis</i> CHRISTOS BAKOGIANNIS, Theologian, Sociologist, PhD Candidate in Political Sciences, Panteion University. Hellas</p>	60
5	<p><i>Οι Επιγραφές του 700 περ. π.Χ. από την Μεθώνη Πιερίας στη Μακεδονία</i> ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΤΖΙΦΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας και Επιγραφικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ελλάδα <i>The inscriptions of ca. 700 BC from Methone in Pieria, Macedonia</i> YANNIS Z. TZIFOPOULOS, Professor of Greek and Epigraphy, Aristotle University of Thessaloniki. Hellas</p>	68
6	<p><i>Ο Αλέξανδρος στο κνήμι και στον πόλεμο: δύο εικαστικές απεικονίσεις του</i> ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΑΑΤΣΟΓΛΟΥ - ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Διευθύντρια της Πανεπιστημιακής Ανασκαφής στην Βεργίνα. Ελλάδα <i>Alexander at Hunt and War: two visual representations</i> CHRYSOULA SAATSOGLOU - PALIADELI, Professor of Classical Archaeology at the Department of History and Archaeology, Faculty of Philosophy, Aristotle University of Thessaloniki, Director of University's Excavation at Vergina. Hellas</p>	93
7	<p><i>Η αντίδραση της Κρήτης στην πολιτική του Μεγάλου Αλεξάνδρου</i> ΕΛΠΙΔΑ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ, Διευθύντρια Ανασκαφής της Αρχαίας Φαλάσαρνας της Κρήτης, τ. Προϊσταμένη της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων. Ελλάδα <i>The battle against Alexander from Crete during the c. 4th BC</i> ELPIDA HADJIDAKI, Director of Excavations of Phalasarna, Crete, past Director of Maritime Antiquities, Ministry of Culture. Hellas</p>	102
8	<p><i>Αλεξάνδρειες επ' εσχάτοις - οι ελληνίδες πόλεις της δυτικής κεντρικής Ασίας, στα χρόνια των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου</i> ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΠΟΥΣΔΡΟΥΚΗΣ, Λέκτορας Αρχαίας Ιστορίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Ελλάδος <i>The utmost cities named Alexandria: the "Hellenic cities" of Western and Central Asia in the epoch of the Diadochi of Alexander the Great</i> ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΠΟΥΣΔΡΟΥΚΗΣ, Λέκτορας Αρχαίας Ιστορίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Ελλάδος</p>	113
9	<p><i>Η επιρροή των Ελληνιστικών βασιλείων και της Ελληνιστικής Τέχνης στην Απω Ανατολή (Κίνα-Ιαπωνία) - από τον Απόλλωνα στον Βούδα</i> ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΑΜΗΣ, Καθηγητής Κοινωνικής Γλωσσολογίας και Ιστορίας της Ελληνικής Διασποράς, της Σχολής Τεχνών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Notre Dame, Αυστραλία <i>Sino-Hellenic cultural influences from the Alexandrian Era in Asia</i> ANASTASIOS TAMIS, Professor in Sociolinguistics and the History of Greek Migration and Settlement, School of Arts and Social Sciences, The University of Notre Dame. Australia</p>	134
10	<p><i>Οι Διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Κεντρική Ασία και η πολιτιστική τους κληρονομιά</i> ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΒΙΝΤΜΑΝ, Διευθυντής Ερευνών επί τιμή στο Γαλλικό Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Εντεταλμένος στο Κέντρο Ερευνών και Συντήρησης Γαλλικών Μουσείων. Γαλλία <i>Les Successeurs d'Alexandre en Asie Centrale et leur héritage culturel</i> FRANÇOIS WIDEMANN, Directeur de Recherche honoraire au CNRS, Chargé de Mission au Centre de Recherche et Restauration des Musées de France. France</p>	140

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ – ΤΟΜΟΣ Α
TABLE OF CONTENTS – VOLUME A

- 11 *Η Ελληνοβουδιστική Τέχνη της Γανδάρα - από το χαμόγελο του Απόλλωνα στο πρόσωπο του Βούδα* 160
 PIERRE CAMBON, Κριτικός Τέχνης, Διευθυντής του Μουσείου Ασιατικής Τέχνης Guimet, Παρίσι. Γαλλία
L' Art Gréco-Bouddhique du Gandāra - du sourire d'Apollon au visage de Bouddha
 PIERRE CAMBON, Critique et Historien de l' Art, Conservateur en Chef au Musée National des Arts Asiatiques - Guimet, Paris. France
- 12 *Η Γανδάρα» ή το πρόσωπο του Βούδα με τα χαρακτηριστικά του Απόλλωνα* 178
 GILLES MARTIN CHAUFFIER, Αρχισυντάκτης του περιοδικού Paris Match – Auter. Γαλλία
"Le Gandāhra " ou le visage de Bouddha aux traits d'Apollon
 GILLES MARTIN CHAUFFIER, Rédacteur en Chef de Paris Match – Auter. France
- 13 *Η Ελληνο-Βουδιστική Τέχνη της Γανδάρα - ο αρχαιολογικός χώρος της Χάντα, στο Αφγανιστάν* 193
 ΖΕΜΑΡΙΑΛΑΪ ΤΑΡΖΙ, Διευθυντής της Αρχαιολογικής Αποστολής στην Μπάμιαν του Αφγανιστάν, πρ. Καθηγήτης στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, πρ. Γενικός Διευθυντής Αρχαιολογίας και Συντήρησης των Ιστορικών Μνημείων του Αφγανιστάν. Γαλλία
L' Art du Gandhara appelle Greco – Bouddhique. Le Site de Hadda (Afganistan)
 ZEMARYALAΪ TARZI, Directeur de la Mission Archéologique Française a Bamiyan (Afganistan), ancien Professeur a l' Université de Strasbourg, ancien Directeur General de 'Archéologie et de la Conservation des Monuments Historiques de l' Afganistan. France
- 14 *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Βούδα - ασύμμετρες επιδράσεις Βουδισμού και Ελληνικού Πολιτισμού στην Κεντρική Ασία* 215
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΛΚΙΑΣ, Δρ. Ασιατικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Θιβητιανού Βουδισμού και Θιβητιανής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο του Hong Kong, Ερευνητής στο Τμήμα Ασιατικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Εταίρου του Κέντρου Βουδιστικών Σπουδών της Οξφόρδης.
From Alexander the Great to Buddha: asymmetrical influences between Buddhism and Hellenism in Central Asia
 GEORGIOS HALKIAS, PhD in Oriental Studies, Oxford University, Visiting Professor of Buddhism and Tibetan language at the University of Hong Kong, Associate Researcher at Faculty of Oriental Studies, Fellow at the Oxford Centre of Buddhist Studies. Oxford
- 15 *Η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στο Χίντου Κουζ. Η γενεαλογία και η πολιτική ιστορία των Διαδόχων* 229
 ΙΜΤΙΑΖ ΚΗΑΝ, Master στην Αρχαιολογία, στο Πανεπιστήμιο του Πεσσαβάρ του Πακιστάν, Υποψ. Διδάκτωρ στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Πακιστάν
Alexander's campaign across the Hindu Kush: Genealogy and political history of his successors
 ΙΜΤΙΑΖ ΚΗΑΝ, Master Degree in Archaeology, University of Peshawar, Pakistan, PhD Candidate in Archaeology, Department of History and Archaeology, Faculty of Philosophy, University of Ioannina. Pakistan
- 16 *Η Αλεξάνδρεια ως Σύμβολο της Οικουμενικότητας του Ελληνικού Πολιτισμού - από την Ελληνιστική εποχή στον σύγχρονο Ευρωπαϊκό Πολιτισμό* 240
 ΠΟΤΙΤΣΑ ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΥ, Δρ. του Πανεπιστημίου των Παρισίων, Καθηγήτρια του Λαϊκού Πανεπιστημίου Αθηνών, Ερευνήτρια της Ιστορίας του Ελληνιστικού Πολιτισμού της Ανατολής. Ελλάς
Alexandreia as Oecumenical city
 ΡΟΤΙΤΣΑ ΓΡΕΓΟΡΑΚΟΥ, Professor of Popular University of Athens, Researcher of Hellenistic Civilization of the East. Hellas
- 17 *Αλεξάνδρεια Αναδυομένη - Παλαιογεωγραφική ανάπλαση της Πτολεμαϊκής Αλεξάνδρειας* 294
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ, Αναπληρωτής Καθηγητής, Αναπληρωτής Πρόεδρος του Τμήματος Γεωλογίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Ελλάς
Alexandreia Emerging – Paleogeographical reconstruction of Ptolemaic Alexandreia
 GEORGE PAPATHEDOROU, Associate Professor, Vice Chairman of the Department of Geology of the University of Patras. Hellas
- 18 *Οι Ενάμιες Αρχαιολογικές Έρευνες της Ελληνικής Αποστολής στην Αλεξάνδρεια, 1998 -2012. Δεκαπέντε χρόνια αδιάκοπης Έρευνας* 320
 ΧΑΡΗΣ ΤΖΑΛΑΣ, Ερευνητής Ναυτικής Αρχαιολογίας. Ελλάς
The Underwater Archaeological Surveys of the Greek Mission in Alexandreia, 1998-2012. Fifteen years of uninterrupted research
 HARRY TZALAS, Researcher in Marine Archaeology. Hellas
- 19 *Ο Πολύβιος, η εποχή του και η αλλαγή της ιστορικής οπτικής* 349
 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΛΑΤΖΟΓΛΟΥ - ΘΕΜΕΛΗ, Ομότιμος Καθηγήτρια Φιλοσοφίας, του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ελλάς
Polybios, his Age, and the changes in the Historical Perspective
 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΛΑΤΖΟΓΛΟΥ - ΘΕΜΕΛΗ, Professor Emeritus of Philosophy, Ionian University. Hellas

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ – ΤΟΜΟΣ Α
TABLE OF CONTENTS – VOLUME A

- 20 *Αλεξάνδρεια - Ρώμη, 46 π. Χ. Από το χάος των ημερολογίων στο Ιουλιανό ημερολόγιο* 359
ΜΑΡΩ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Καθηγήτρια της Ιστορίας των Θετικών Επιστημών, του Τμήματος Μαθηματικών, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ελλάδα
Alexandria – Rome, 46 BC: From Chaos of Calendars to Julian Calendar
MARIA PAPATHANASSIOU, Professor in History of Science, Department of Mathematics, National and Kapodistrian University of Athens. Hellas
- 21 *Από τον Αλέξανδρο στον Αρχιμήδη και τον Μηχανισμό των Αντικυθήρων* 373
ΞΕΝΟΦΩΝ ΜΟΥΣΑΣ, Καθηγητής Φυσικής του Διαστήματος, Διευθυντής του Πανεπιστημιακού Αστεροσκοπείου του Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντής του Εργαστηρίου Αστροφυσικής, του Τμήματος Φυσικής, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ελλάδα
From Alexander to Archimedes and the Antikythera Mechanism
XENOPHON MOUSSAS, Professor in Space Physics, Director of the Observatory of the University of Athens, Director of Astrophysics Laboratory, Department of Physics, National and Kapodistrian University of Athens. Hellas
- 22 *Ο Κέπλερ συναντά τον Αλέξανδρο - η ελληνιστική κληρονομιά στην Αστρονομία* 391
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ, υποψ. Διδάκτωρ του Τμήματος Φυσικής, του Τομέα Αστροφυσικής, Αστρονομίας και Μηχανικής, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ελλάδα
Kepler meets Alexander the Great: the Hellenistic legacy in Astronomy
PANAGIOTIS PAPASPIROU, PhD Candidate, Department of Physics, Section of Astrophysics, Astronomy and Mechanics, National and Kapodistrian University of Athens. Hellas
- 23 *Ελληνικός Διαφωτισμός και Ελληνορωμαϊκός Πολιτισμός - η παγκόσμια κληρονομιά της Αλεξάνδρειας* 403
MAGDA EL - NOWIEEMY, Καθηγήτρια Ελληνορωμαϊκών Σπουδών του Τμήματος Τεχνών, του Πανεπιστημίου της Αλεξάνδρειας. Αίγυπτος
Hellenism, Alexandrianism and Roman Enlightenment
MAGDA EL - NOWIEEMY, Professor of Greco-Roman Studies, Faculty of Arts, Alexandria University. Egypt
- 24 *Η θέση της Κολχίδας στο σύστημα του Βασιλείου του Πόντου, επί Μιθριδάτη VI* 416
TEMUR TODUA, Καθηγητής του Κρατικού Πανεπιστημίου της Τιφλίδας Ivane Javakhishvili, Δρ της Ιστορίας της Επιστήμης. Γεωργία
Colchis in the System of the Pontic Kingdom of Mithridates VI
TEMUR TODUA, Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Dr of History of Science. Georgia
- 25 *Αναζητώντας τις καταβολές της ελληνο-αραβικής Ιατρικής (Unani Medicine)* 422
ΝΙΚΗ ΠΑΠΑΒΡΑΜΙΔΟΥ, Λέκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής, της Ιατρικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Ελλάδα
In Search of Origins of Greco-Arabic Medicine (Unani Medicine)
NIKI PAPAVRAMIDOU, Lecturer, History of Medicine, Faculty of Medicine, Democritus University of Thrace, Alexandroupolis. Hellas
- 26 *Ηγεμόνες που σφράγισαν την Ιστορία – από τον Φίλιππο Β' και τον Μεγάλο Αλέξανδρο έως τον Μεγάλο Κωνσταντίνο* 429
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ, Δρ. Ιστορίας της Τέχνης, Αρχαιολόγος, Θεολόγος, Διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου, Αναπλ. Προϊστάμενος του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, -ΜΑΡΙΑ ΧΙΔΙΡΟΓΛΟΥ, Αρχαιολόγος του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Ελλάδα
Leaders who shaped History – From Philip II and Alexander the Great to Constantine the Great
GEORGE KAKAVAS, PhD on Art History, Archaeologist, Theologian, Director of the Numismatic Museum, Deputy Director of the National Archaeological Museum – MARIA HIDIROGLOU, Archaeologist, National Archaeological Museum. Hellas

Οι Επιγραφές του 700 περ. π.Χ. από την Μεθώνη Πιερίας στη Μακεδονία

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΤΖΙΦΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας και Επιγραφικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα
E-mail: tzif@lit.auth.gr

Η ανάρρηση στον θρόνο της Μακεδονίας του Αλεξάνδρου το 336 π.Χ. και ο θάνατός του το 323 π.Χ. αποτελούν ορόσημο στην ιστορία της Ευρώπης και της Εγγύς Ανατολής, ενώ τα επιτεύγματα του μακεδόνα βασιλιά αναγνωρίζονται ως μοναδικά και ασύγκριτα. Τα επιτεύγματα αυτά φέρουν αρκετά από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μακεδονικού βασιλείου, το οποίο μέχρι και τη βασιλεία του Φιλίππου αγωνιζόταν διαρκώς να επιβληθεί και να εδραιώσει την κυριαρχία του στο βόρειο τμήμα της Ελλάδας. Η επίτευξη του στόχου αυτού από τον Φίλιππο και στη συνέχεια από τον Αλέξανδρο, αμέσως μετά την ανακήρυξή του ως βασιλιά, δεν ήταν τυχαία, αλλά συνέχιζε τη στρατηγική των προγενέστερων βασιλέων της Μακεδονίας. Για την προϊστορία αυτή του Αλεξάνδρου και του Φιλίππου καθοριστικής σημασίας είναι η ιστορία της Μεθώνης στην Πιερία και οι επιγραφές που ήρθαν στο φως, γιατί συμβάλλουν στην τροποποίηση αρκετών παραδομένων και παγιωμένων αντιλήψεων, από τις οποίες καθοριστικότερης σημασίας είναι: η ελληνική γλώσσα και οι Έλληνες στη Μακεδονία· ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός· το εμπόριο της κεραμικής και ειδικότερα των πρώιμων εμπορικών αμοφορέων· η εμφάνιση του αλφαβήτου στην Ελλάδα και τα εμπορικά, συμποτικά και άλλα περιβάλλοντα ανάπτυξης της γραφής· και οι απαρχές της λογοτεχνίας.

Η εικόνα που προσφέρουν για τη Μεθώνη οι αρχαίες λογοτεχνικές και επιγραφικές μαρτυρίες είναι αποσπασματική. Το πρωιμότερο γνωστό γεγονός για την ιστορία της πόλης, το οποίο έχει αμφισβητηθεί από τους ιστορικούς αλλά φαίνεται να επιβεβαιώνεται ως ένα βαθμό από τις ανασκαφές, αποτελεί η μαρτυρία του Πλουτάρχου (*Αίτια ελληνικά* 293_{a-b}) ότι περίπου το 733 π.Χ. Ερετριείς άποικοι ίδρυσαν τη Μεθώνη στη θέση που ήδη κατοικούσαν Θράκες και μάλλον και Μακεδόνες.¹¹ Από την ίδρυσή της και μετά, η πόλη-λιμάνι ακμάζει, αλλά δεν ενσωματώνεται στο βασίλειο της Μακεδονίας, με την εξαίρεση ενός μικρού χρονικού διαστήματος επί της βασιλείας του Αμύντα Γ' (393–370/69 π.Χ.). Αντίθετα, ως μέλος της Αθηναϊκής Συμμαχίας η Μεθώνη συνιστούσε διαρκή κίνδυνο παρέμβασης στα εσωτερικά της Μακεδονίας, λόγω της άμεσης γειτνίασής της με τις πρωτεύουσες των Αιγών και της Πέλλας, με το λιμάνι της Πύδνας και με την ιερή πόλη του Δίου. Μάλιστα, το 359 π.Χ., όταν σε μια μάχη με τους Ιλλυριούς σκοτώθηκε ο Περδίκκας Γ' και ανήλθε στον θρόνο ο αδελφός του Φίλιππος Β', η πιο άμεση απειλή που δέχτηκε ήταν η υποστήριξη των Αθηναίων στον διεκδικητή του θρόνου Αργαίο, τον οποίο έστειλαν στη Μεθώνη με τη συνοδεία του Αθηναίου στρατηγού Μαντία και στρατό τριών χιλιάδων οπλιτών. Ο Μαντίας αποφάσισε να παραμείνει στη Μεθώνη και να στείλει τον Αργαίο με τη συνοδεία μισθοφόρων στις Αιγές, για να πείσει τους Μακεδόνες να τον αποδεχθούν ως βασιλιά αντί του Φιλίππου, ο οποίος βρισκόταν στην Πέλλα. Επειδή όμως οι Μακεδόνες δεν ανταποκρίθηκαν, ο Αργαίος αναγκάστηκε να επιστρέψει στη Μεθώνη, αλλά, πριν επιστρέψει, τον πρόλαβε ο Φίλιππος και τον νίκησε, σκοτώνοντας αρκετούς μισθοφόρους και αφήνοντας άλλους ελεύθερους

κατόπιν συμφωνίας για παράδοση ομήρων. Η πρώτη αυτή στρατιωτική νίκη του νέου βασιλιά αναπτέρωσε το ηθικό του στρατού των Μακεδόνων, το οποίο μέχρι τότε ήταν καταρρακωμένο από τις συνεχείς ήττες στις μάχες με τους Ιλλυριούς. Το επεισόδιο αυτό υπογραμμίζει το γεγονός ότι η θέση της Μεθώνης ήταν στρατηγικής σημασίας για την ασφάλεια του βασιλείου, και έτσι μόλις πέντε χρόνια μετά την ανάρρησή του στον θρόνο και μόλις τρία μετά την κατάληψη της Πύδνας, ο Φίλιππος αποφάσισε το 354 π.Χ. να εξαφανίσει από τον Θερμαϊκό Κόλπο την παρουσία του αθηναϊκού στόλου, εξασφαλίζοντας έτσι τη χωρίς εμπόδια διέξοδο της Μακεδονίας προς τη θάλασσα. Πολιορκήσε και κατέστρεψε ολοσχερώς τη Μεθώνη, χάνοντας σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές και το δεξί του μάτι, και, αφού μοίρασε τη γη στους Μακεδόνες, ανάγκασε τους κατοίκους να μετακινηθούν, επιτρέποντάς τους να πάρουν μαζί τους ένα ρούχο.

Οι αρχαίες αυτές μαρτυρίες για τη Μεθώνη φωτίζουν κάποιες στιγμές της ιστορικής της πορείας από την ίδρυσή της στα τέλη του 8ου αιώνα μέχρι και την εξαφάνισή της από τον Φίλιππο το 354 π.Χ. Ωστόσο, η σημασία της πόλης-λιμανιού δεν έχει εκτιμηθεί σε όλες τις διαστάσεις. Οι άλλοτε ιδρυτές της, οι «διωγμένοι με τις σφεντόνες από την Κέρκυρα και την πατρίδα τους» Ερετριείς σύμφωνα με τον Πλούταρχο, επέλεξαν να εγκατασταθούν σε έναν τόπο, τον οποίο προφανώς ήδη γνώριζαν και στον οποίο έδωσαν το όνομα όχι ενός δικού τους αρχηγού-οικιστή, όπως συνηθιζόταν, αλλά ενός ντόπιου Πίερου, του Μέθωνα (*Περίαι* είναι η πλούσια, εύφορη γη).¹⁴ Επιπλέον, Ερέτρια, όπως δηλώνει η λέξη, είναι η «κωπηλάτρια πόλη» και Ερετριείς οι «κωπηλάτες», δηλαδή αυτοί που, εφόσον γνωρίζουν να κωπηλατούν, γνωρίζουν επίσης την κατασκευή πλοίων και κουπιών και, συνεπώς και τις πρώτες ύλες για την κατασκευή, αλλά και τους θαλάσσιους δρόμους και το εμπόριο. Οι Ερετριείς δηλαδή ήταν ένα είδος εμπόρων και εφοπλιστών της εποχής με εξειδίκευση στη ναυπηγική και τη ναυσιπλοΐα. Ως ειδικοί, αυτοί οι άποικοι Ερετριείς προφανώς και γνώριζαν τους φυσικούς πόρους της ευρύτερης περιοχής, κυρίως την απαραίτητη και κατάλληλη ξυλεία για την κατεξοχήν δραστηριότητά τους. Σύμφωνα με τον μαθητή του Αριστοτέλη Θεόφραστο, για την επίπονη διαδικασία της κατασκευής κουπιών το μακεδονικό έλατο και το πεύκο του Ολύμπου (και των Πιερίων) ήταν το καλύτερο ξύλο,¹⁵ σε αντίθεση με τα σχεδόν άχρηστα, από άποψη εκμετάλλευσης, έλατα και πεύκα της Εύβοιας και του Παρνασσού, γιατί τα τελευταία ήταν τραχιά, είχαν όζους και σάπιζαν γρήγορα μέσα στη θάλασσα. Όπως αποδεικνύει η κατοπινή πορεία της Μεθώνης, οι Ερετριείς που έφτασαν στη Μεθώνη περίπου το 733 π.Χ. κατάφεραν να μεταλαμπαδεύσουν τις εξειδικευμένες γνώσεις τους στους κατοίκους της νέας πόλης και οι Μεθωνάιοι ακολούθησαν πιστά τα χνάρια των μακρινών τους προγόνων. Ό,τι σήμαινε το όνομα Ερέτρια και Ερετρίεας, οι Μεθωνάιοι και αργότερα οι βασιλείς της Μακεδονίας το εμπορεύτηκαν με εξαιρετική επιτυχία, αφού το λιμάνι της Μεθώνης πρέπει να τροφοδοτούσε την υπόλοιπη Ελλάδα με την απαραίτητη ναυπηγήσιμη ξυλεία, κατάλληλη για την κατασκευή πλοίων και κυρίως κουπιών, τα οποία θα κατασκεύαζαν από τα πλούσια δάση των Πιερίων και του Ολύμπου στη Μεθώνη και ίσως και αλλού.¹⁶

Τις αποσπασματικές αυτές μαρτυρίες των αρχαίων πηγών για τη Μεθώνη συμπληρώνει σε σημαντικό βαθμό η περιορισμένης έκτασης αρχαιολογική έρευνα η οποία έχει συντελεστεί από το 2003 και η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα από τον Ματθαίο Μπέσιο και τους συνεργάτες του (*Μεθώνη I*, 42-111). Στην αρχαιότητα, στο νοτιότερο σημείο του Δέλτα του Αλιάκμονα (φωτ.1), ο Θερμαϊκός Κόλπος έβρεχε τη βόρεια και την

ανατολική πλευρά του οικισμού, ο οποίος σήμερα από τις προσχώσεις έχει απομακρυνθεί περίπου 500μ. από τη θάλασσα. Μάλιστα, στα βόρεια διαμορφωνόταν αρκετά βαθύς όρμος, ο οποίος προστατευμένος, όπως ήταν, τόσο από τους βόρειους όσο και από τους νότιους ανέμους, προσέφερε εξαιρετικά ασφαλείς συνθήκες ελλιμενισμού για τα δεδομένα του Θερμαϊκού Κόλπου, όπου ως γνωστόν τα μεγαλύτερα προβλήματα προκαλούν οι νότιοι άνεμοι. Η θέση, συνεπώς, της Μεθώνης ήταν στρατηγική και ο κομβικός της ρόλος ενισχυόταν, γιατί βρισκόταν πάνω στον οδικό, παραλιακό άξονα που ένωνε τη νότια Ελλάδα με τη βόρεια και, περαιτέρω, με τη βαλκανική ενδοχώρα. Η μέχρι τώρα αρχαιολογική έρευνα έφερε στο φως αποδείξεις κατοίκησης στη θέση από τη νεότερη Νεολιθική περίοδο, ενώ ήδη από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού η Μεθώνη ήταν σε επαφή με το νότιο Αιγαίο. Κατά τη διάρκεια της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου ο οικισμός φαίνεται να ακμάζει και να επεκτείνεται σημαντικά, ενώ έχει αρχίσει να αποκαλύπτεται η αγορά της αρχαϊκής εποχής, η αρχαιότερη σωζόμενη σε τέτοια έκταση και ποιότητα διατήρησης στον ελληνικό κόσμο (φωτ. 2-4).

Η μαρτυρία του Πλουτάρχου για την ίδρυση της Μεθώνης από Ερετριείς το 733 π.Χ. φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τη μέχρι τώρα ανασκαφική έρευνα στους δύο λόφους, τον ανατολικό και τον δυτικό (φωτ.5), και κυρίως από τα ευρήματα που προέρχονται από ένα τετράπλευρο, βαθύ όρυγμα (διαστάσεων στο δάπεδο του 3,60x4,20μ., και βάθους μεγαλύτερου των 11,50μ.), το οποίο αποκαλείται συμβατικά ‘Υπόγειο’ (φωτ.6). Η διάνοιξη του ορύγματος αυτού, μία εργασία που ακολουθούσε προφανώς κάποιο μάλλον φιλόδοξο σχέδιο, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, λόγω της αστάθειας των γεωλογικών στρωμάτων. Με βάση στρωματογραφικές ενδείξεις το ‘Υπόγειο’ επιχώθηκε εσπευσμένα με κάθε είδους υλικά, αλλά και με μεγάλες ποσότητες κεραμικής, η οποία χρονολογείται από το 730 μέχρι το 690 π.Χ. Το μικρό σύνολο των 191 ενεπίγραφων αγγείων δεν αντιπροσωπεύει ούτε την ποικιλία ούτε τον τεράστιο όγκο του υλικού που έχει προσφέρει η ανασκαφή του ‘Υπογείου’. Το πλούσιο αυτό υλικό περιλαμβάνει κεραμική κυρίως από τον Θερμαϊκό Κόλπο, αλλά και επείσκατη που προέρχεται από διάφορες περιοχές εντός και εκτός Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένης μεγάλης ποσότητας εμπορικών αμφορέων ποικίλης προέλευσης, όπως: κορινθιακά, αττικά, ευβοϊκά, κυκλαδικά, ιωνικά, αιολικά, αλλά και φοινικικά αγγεία (φωτ.7-11).

Από το πολύ μεγάλο σύνολο κεραμικής, 191 ενεπίγραφα αγγεία της ύστερης γεωμετρικής και αρχαϊκής εποχής, φέρουν επιγραφές, εμπορικά σύμβολα και χαράγματα, και συγκροτούν μια ιδιαίτερη κατηγορία της οποίας η σημασία για την έρευνα στις κλασικές σπουδές είναι ανυπολόγιστη. Τα 166 αγγεία φέρουν μη αλφαβητικά χαράγματα και σύμβολα, εγχάρακτα και λίγα γραπτά με πινέλο, τα οποία μάλλον υποδηλώνουν τον κάτοχο ή τις εμπορικές ανταλλαγές, όπως για παράδειγμα: σύμβολο στο σχήμα S, κάθετες γραμμές, σταυρός (φωτ.12)^{vii} το πτηνό χαραγμένο κατά μίμηση(;) των γραπτών πτηνών, αστέρι ή πεντάλφα ή κλεψύδρα και κλαδί (φωτ.13)^{viii} ένα παρόμοιο σύμβολο άγνωστης σημασίας σε τρία διαφορετικού τύπου αγγεία (φωτ.14)^{ix}

Από τα είκοσι πέντε αλφαβητικά, δεκαέξι αγγεία φέρουν εγχάρακτα ένα ή δύο γράμματα, όπως για παράδειγμα: N πριν από την όπτηση και X και Z ή H μετά την όπτηση (φωτ.15),^x NE ες ευθύ και επί τα λαιά, FA,

X, συμπίλημα Α και Δ (φωτ.16).^{*} Δεν είναι βέβαιο αν τα γράμματα στα δεκαέξι αυτά αγγεία αποτελούν προσπάθεια χάραξης κάποιου είδους αλφαβητικού, εμπορικού συμβόλου ή αν πρόκειται για την αρχή ονομάτων, συντομογραφημένων σε πτώση γενική.

Από τις εννέα επιγραφές σε αγγεία, οι έξι καλύτερα σωζόμενες είναι με αύξουσα χρονολογική σειρά:

- 1) Σε αμφορέα άγνωστης προέλευσης: *Θεο()*,^{*i} μάλλον συντομογραφημένο όνομα, όπου τα Θ και Ο χαράχθηκαν με διαβήτη (φωτ.17).
- 2) Σε αμφορέα από τη Λέσβο: *είμαι του Αντεκύδη* (φωτ.18).^{*ii}
- 3) Σε σκύφο από τον Θερμαϊκό Κόλπο: *είμαι του Ξενι()* (φωτ.19).^{*iii}
- 4) Σε σκύφο από τον Θερμαϊκό Κόλπο: *είμαι του Επιγε[-]* (φωτ.20).^{*iv}
- 5) Σε ευβοϊκό σκύφο: *είμαι του Ακεσάνδρου...* (φωτ.21-23).^{*v}
- 6) Σε συμποτικό αγγείο από τη Λέσβο: *είμαι του Φιλίωνα* (φωτ.24).^{*vi}

Οι επιγραφές αυτές αποτελούνται από σταθερά επαναλαμβανόμενες φράσεις σε απλή ή σύνθετη μορφή για τη δήλωση του κατόχου του αντικειμένου: το όνομα προσώπου σε πτώση γενική (κτητική) με το συνδετικό ρήμα *είμι* εννοούμενο ή όχι («είμαι του τάδε ή ανήκω στον δείνα»).

Το μικρό αυτό σύνολο ενεπίγραφης κεραμικής από το 'Υπόγειο' της Μεθώνης με χαράγματα, εμπορικά σύμβολα, σημεία κεραμείας και επιγραφές είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό και μοναδικό για δύο λόγους. Πρώτον, από το τελευταίο τέταρτο του 8ου και τα πρώτα χρόνια του 7ου αιώνα π.Χ. σώζονται ελάχιστες επιγραφές, ενώ από τα 191 αλφαβητικά και μη αλφαβητικά αντικείμενα του 'Υπογείου' της Μεθώνης, τα 141 χρονολογούνται στο διάστημα περίπου μιας γενιάς, μεταξύ 730 και 690 π.Χ. Δεύτερον, η θέση εύρεσης των ενεπίγραφων αυτών αντικειμένων στη Μεθώνη Πιερίας υπερβαίνει κάθε προσδοκία, κυρίως επειδή απουσιάζουν ενεπίγραφα ευρήματα, εγχάρακτα ή γραπτά, από τη Μακεδονία τα οποία χρονολογούνται στα τέλη του 8ου και στα πρώτα χρόνια του 7ου αιώνα π.Χ., εκτός από ελάχιστα, αλλά μη συγκρίσιμα παραδείγματα από την Κρασιά Πλαταμώνα της Πιερίας, το Καραμπουρνάκι στη Θεσσαλονίκη και την Τορώνη στη Χαλκιδική. Το μικρό σύνολο από τη Μεθώνη συγκρίνεται ως προς τη χρονολόγησή του και το συμφραστικό του πλαίσιο με ανάλογες ομάδες ενεπίγραφων αντικειμένων κεραμικής από την Εύβοια, από τον Ωρωπό και τη Θήβα, από την Αττική, από τις Πιθηκούσες και την Κύμη της Ιταλίας, αλλά, κυρίως, με την ενεπίγραφη ομάδα αγγείων από τον Κομμό της Κρήτης, με την οποία οι αντιστοιχίες του συνόλου της Μεθώνης είναι εμφανέστατες και ως προς την ποικιλία της προέλευσης των αγγείων και ως προς τις ποικίλες επιλογές της γραφής.

Τα αρχαιολογικά δεδομένα της ανασκαφής του Μάνθου Μπέσιου (*Μεθώνη I*, 42-111) και η μελέτη της κεραμικής από τον Αντώνη Κοτσώνα (*Μεθώνη I*, 115-303) αποδεικνύουν ότι η αποικία της Μεθώνης συγκροτήθηκε πιθανότατα από κύματα αποίκων που έφθασαν διαδοχικά σε κάποιο βάθος χρόνου και εγκαταστάθη-

καν με τη σύμφωνη γνώμη του τοπικού πληθυσμού σε μία θέση, η οποία τους ήταν ήδη γνωστή. Το πλήθος της επείσαστης κεραμικής του 'Υπογείου' και ειδικά των εμπορικών αμφορέων αναδεικνύει το εμπόριο ως κυρίαρχο κίνητρο για τον αποικισμό, τουλάχιστο γι' αυτόν της Μεθώνης. Η άφιξη των Ερετριέων συνδέεται με μία έντονη κλιμάκωση στην εμπορική σημασία της θέσης, αλλά και την ένταξή της σε δίκτυα εμπορίου και επικοινωνίας των Ελλήνων. Οι ιστορικές αυτές διεργασίες δημιούργησαν ένα κοσμοπολίτικο περιβάλλον στη Μεθώνη, ενώ τόσο η κεραμική όσο κυρίως τα αλφαβητικά χαράγματα ενισχύουν την πιθανότητα ότι οι Ερετριείς που εγκαταστάθηκαν στη θέση συνυπήρχαν όχι μόνο με τον τοπικό πληθυσμό, Μακεδόνων και/ή Θρακών, αλλά και με Έλληνες από άλλες θέσεις της Εύβοιας, καθώς και από άλλες περιοχές, κατά πάσα πιθανότητα Ίωνες από το ανατολικό Αιγαίο. Ο τοπικός πληθυσμός φαίνεται πως διατηρούσε έναν αξιόλογο ρόλο τόσο στις μεταλλουργικές εργασίες όσο και στο εμπόριο και γενικότερα στην οικονομία της Μεθώνης, ρόλος που όχι μόνο δεν επισκιάστηκε αλλά μάλλον επεκτάθηκε και σε άλλες δραστηριότητες με την άφιξη των αποίκων. Η Μεθώνη, εκτός των σχέσεών της με τη μητρόπολη, την Ερέτρια, επικοινωνούσε με όλα τα τότε γνωστά μεγάλα κέντρα παραγωγής και μετείχε σε ένα ή περισσότερα δίκτυα εμπορικών και άλλων ανταλλαγών, γιατί και η ίδια ήταν ένα σημαντικό, κοσμοπολίτικο κέντρο παραγωγής και λιμάνι στον Θερμαϊκό.

Η ενεπίγραφη κεραμική απαρτίζεται κυρίως από εμπορικούς αμφορείς και αγγεία πόσης. Τα αγγεία μετάγγισης και αποθήκευσης αντιπροσωπεύονται ελάχιστα, ενώ ελλείπουν παντελώς τα μαγειρικά σκεύη. Τα χαράγματα και οι επιγραφές έχουν στην πλειονότητά τους αποδοθεί σε περίοπτες θέσεις πάνω στο αγγείο και γενικά δεν σχετίζονται με τη διακόσμησή του. Καθώς οι επιγραφές και τα χαράγματα είναι χαραγμένα πάνω σε αγγεία, τα οποία ήταν αντικείμενο εμπορικών ανταλλαγών αλλά χρησιμοποιούνταν και στα συμπόσια, τα ενεπίγραφα αυτά αντικείμενα έχουν και έναν δημόσιο χαρακτήρα εντός των εμπορικών και συμποτικών συμφραζομένων τους. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι όλες οι πρώιμες ελληνικές επιγραφές ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Πιθανότατα, εκτός από το εμπόριο και τις ανάγκες του, το συμπόσιο υπήρξε καθοριστικός παράγοντας τόσο για την εισαγωγή, αλλά κυρίως για τη διάδοση του αλφαβήτου και των τεχνικών του.

Στο συμποτικό αυτό ερμηνευτικό πλαίσιο και τα συμφραζόμενά του πρέπει να ενταχθούν και να ερμηνευτούν οι επιγραφές ιδιοκτητών από τη Μεθώνη. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον άμιλλας και ανταγωνισμού μεταξύ συμποσιαστών, η χάραξη των ονομάτων των ιδιοκτητών αποκτά νόημα και, εκτός όλων των άλλων, επιδεικνύει και διαφημίζει με αδιάψευστο τρόπο τη γραφή και ίσως τον αλφαβητισμό και την εγγραματοσύνη του ιδιοκτήτη. Το γεγονός όμως αυτό και ιδιαίτερα οι ομάδες των ενεπίγραφων αντικειμένων από τη Μεθώνη αναδεικνύουν μία ακόμα πιο σημαντική πτυχή: ακόμα και στην περίπτωση που τα αλφάβητα ήταν περισσότερα από ένα, αφού οι χαρακτες ή οι ιδιοκτήτες των αγγείων προέρχονταν από διαφορετικές περιοχές και χάραζαν, όπως είναι φυσικό, τα σχήματα των γραμμμάτων του αλφαβήτου της περιοχής τους, οι συμπότες αυτοί από τις διαφορετικές περιοχές του ελληνικού κόσμου μάλλον δεν πρέπει να είχαν ιδιαίτερη δυσκολία στην αναγνώριση των διαφορετικών σχημάτων και στην ανάγνωση των μικρών κειμένων.⁴¹¹

Η γενική εικόνα των επιγραφών, οι οποίες ανήκουν στην κατηγορία των ιδιωτικών, χαραγμένων σε κεραμικά αντικείμενα οικιακής χρήσης όπως, άλλωστε, και η πλειονότητα των πρώιμων ελληνικών επιγραφών, εντυπωσιάζει. Άλλες έχουν χαραχθεί με ιδιαίτερα επιμελημένο, σχεδόν ‘επαγγελματικό’ τρόπο, και άλλες αμελώς, με άτεχνο και ερασιτεχνικό τρόπο. Η φορά των γραμμάτων έχει κατεύθυνση επί τα λαϊά, αλλά και ες ευθύ, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ότι σε ορισμένες περιοχές του ελληνικού κόσμου και οι δύο κατευθύνσεις στη φορά χάραξης των γραμμάτων συνυπήρξαν από πολύ νωρίς, αν δεν ήταν σύγχρονες με την υιοθέτηση και διάδοση του αλφαβήτου. Τα σχήματα των λίγων σωζόμενων γραμμάτων, επειδή απαντούν σε πολλές περιοχές, δεν επιτρέπουν την ασφαλή διάγνωση του αλφαβήτου των επιγραφών ως ‘ευβοϊκού/ερετριακού’, όπως θα ήταν αναμενόμενο σε μια αποικία της Ερέτριας όπως η Μεθώνη. Η μη ευβοϊκή προέλευση των είκοσι αγγείων, αφού επιγραφές εντοπίζονται μόνο σε τρεις ευβοϊκούς σκύφους, δεν διευκολύνει ως προς το αλφάβητο, αφού η χάραξη κειμένου σε ευβοϊκό αλφάβητο πάνω σε μη ευβοϊκής προέλευσης αγγεία δεν θα αποτελούσε εμπόδιο. Εντούτοις, ιδιαίτερα τα σχήματα των γραμμάτων στις επιγραφές του Φιλίωνα, του Αντεκύδη, του Ξενι(), και του Θεο(), αν δεν αποδεικνύουν, τουλάχιστον αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο να υπήρχαν στη Μεθώνη περισσότερα του ενός αλφάβητα σε χρήση (φωτ.25). Ακόμα, όμως, και στην περίπτωση του Ακεσάνδρου που με τρόπο αδιαμφισβήτητο και η προέλευση του αγγείου και το αλφάβητο της επιγραφής είναι μάλλον ευβοϊκά, η ταυτοποίηση του ίδιου του Ακεσάνδρου, αν δηλαδή ο ίδιος ο Ακέσανδρος καταγόταν από την Ερέτρια ή τη Χαλκίδα ή από αλλού, δεν είναι ασφαλής, ενώ παντελώς άγνωστη θα παραμένει η ταυτότητα του ανώνυμου ποιητή. Οι λιγιστές όμως λέξεις στην επιγραφή του Ακεσάνδρου επιτρέπουν τη μάλλον ασφαλή ταύτιση της διαλέκτου με την Ιωνική, αλλά, όπως με τα σχήματα των γραμμάτων, κατά παρόμοιο τρόπο, οι μόλις πέντε λέξεις των άλλων επιγραφών δεν επιτρέπουν την ταύτιση της ομιλουμένης διαλέκτου στη Μεθώνη με την Ιωνική ή μόνο με την Ιωνική —αν και η διάλεκτος αυτή έχει τις σοβαρότερες πιθανότητες ως ένα είδος ‘ομιλουμένης κοινής’ (lingua franca) της εποχής, ίσως επειδή η Ιωνική είχε επικρατήσει ως η διάλεκτος των ομηρικών επών, αλλά και λυρικών τραγουδιών.

Το ποτήρι του Ακεσάνδρου είναι το εντυπωσιακότερο όλων των αντικειμένων (φωτ. 21-23), γιατί φέρει χαραγμένο με ιδιαίτερη προσοχή και επιμέλεια κείμενο, από το οποίο σώζεται μόνον η αρχή και το τέλος και ενδιάμεσα μερικά ακόμα γράμματα. Το κείμενο αυτό, όπως και τα άλλα, αρχίζει με τη δήλωση ιδιοκτησίας: «είμαι (το ποτήρι) του Ακεσάνδρου» (*ἡ Ακεσάνδρου ἐμ[ὶ ποτέριον² v_{ei} sim.*) και καταλήγει με την απειλητική φράση, της οποίας ο ιαμβικός ρυθμός είναι μάλλον βέβαιος: «θα χάσει τα μάτια (ή τα χρήματά) του» (*[- ὄμμ- v_{ei} χρεμ]άτον στερήσ[ετ]αι = - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ -*). Το ιαμβικού ρυθμού τέλος του κειμένου φαίνεται να αποτελεί προάγγελο μία άλλης επιγραφής ιαμβικού επίσης ρυθμού από την Κύμη της Ιταλίας που χρονολογείται μεταξύ 675 και 650 π.Χ. (φωτ. 26):

«Της Ταταίης είμαι η λήκυθος· όποιος με κλέψει (ή μου (την) κλέψει), θα τυφλωθεί.»^{xviii}

Το τέλος του επιγράμματος της Ταταίης, μεταγενέστερου κατά μία περίπου γενιά, είναι νοηματικά παρόμοιο με το τέλος του επιγράμματος του Ακεσάνδρου και μάλλον συμπληρώνει το νόημά του που λείπει. Προφανώς και στο επίγραμμα του Ακεσάνδρου μετά τη δήλωση ιδιοκτησίας, το κείμενο πρέπει να αποκατασταθεί

με κάποια απειλητική φράση, π.χ., «όποιος μου το στερήσει ή μου το κλέψει», για να ακολουθήσει η κατάληξη: «θα χάσει τα μάτια του ή τα χρήματά του».^{*x} Οι ομοιότητες των δύο επιγραφών από τη Μεθώνη και την Κύμη είναι εντυπωσιακές. Το μονόστιχο σε ιαμβικό, και όχι δακτυλικό, ρυθμό επίγραμμα του Ακεσάνδρου, όπως και αυτό της Ταταίης μεταγενέστερο κατά μία περίπου γενιά, είναι δύο σπάνια, πρώιμα, γραπτά παραδείγματα *ιαμβικής ιδέας* και σύλληψης: «όποιος μου κλέψει το ποτήρι να χάσει τα μάτια του (ή τα χρήματά του)».

Την ίδια περίοδο με το ποτήρι του Ακεσάνδρου, δηλαδή περίπου μεταξύ 740 και 700 π.Χ., χρονολογούνται μόλις άλλα δύο επιγράμματα. Το ένα χαραγμένο πάνω σε οινόχοη προέρχεται από τάφο στο Δίπυλο των Αθηνών και φέρει το κείμενο (φωτ.27):

«Όποιος απ' όλους τους χορευτές τώρα χορεύει πιο ανάλαφρα, αυτό εδώ (το αγγείο) σ' αυτόν...»^{**}

Το άλλο επίγραμμα είναι χαραγμένο πάνω στο ποτήρι του Νέστορα, δηλαδή σε 'ροδιακή' κοτύλη που βρέθηκε σε τάφο στις Πιθηκούσες (Ισχια) της Νάπολης, και φέρει σε ευβοϊκό αλφάβητο το κείμενο (φωτ.28):

«Καλόπιτο το ποτήρι του Νέστορα, αλλά όποιος πει απ' αυτό εδώ το ποτήρι, αμέσως θα τον κυριεύσει ο πόθος της ομορφοστεφανωμένης Αφροδίτης.»^{**1}

Η βασική ιδέα των ανώνυμων ποιητών για τη σύνθεση και των τεσσάρων αυτών επιγραμμάτων είναι η φράση για τη δήλωση του κατόχου του αγγείου, της οποίας παραλλαγές αποτελούν και τα τέσσερα επιγράμματα. Επίσης, είναι βέβαιο ότι ο τρόπος σύνθεσης, δηλαδή η νοηματική ανακολουθία ή το οξύμωρο μεταξύ του κειμένου και των απειλών του και του ευτελούς αγγείου πάνω στο οποίο αυτά χαράχθηκαν είναι συνειδητή επιλογή των ανώνυμων ποιητών, ένας τρόπος σύνθεσης που δεν είναι πρωτόγνωρος. Ο 'παιγνιώδης' τρόπος, η περιπαικτική διάθεση, και η πνευματώδης σύλληψη των σύντομων αυτών έμμετρων συνθέσεων παραπέμπει στον *ιαμβικό τρόπο* σύνθεσης και στα *σκόλια*, τα οποία εκτελούνταν κατά τη διάρκεια των συμποσίων ως ένα είδος αγώνα μεταξύ των συμποσιαστών ή με αφορμή κάποιον άλλο αγώνα, όπως η οινόχοη του Διπύλου, η οποία, σύμφωνα με την επιγραφή της, δόθηκε ως βραβείο(;) σε αγώνα όρχησης κατά τη διάρκεια συμποσίου. Σ' αυτόν τον *ιαμβικό τρόπο* σύνθεσης πιθανόν οφείλονται και οι μετρικές ιδιορρυθμίες που παρουσιάζουν και τα τέσσερα αυτά επιγράμματα: είτε συνδυάζουν πεζό και έμμετρο κείμενο, όπως η αρχή σε πεζό των επιγραμμάτων του Ακεσάνδρου και της Ταταίης και ακολουθεί *ιαμβικός ρυθμός*: είτε συνδυάζουν διαφορετικά μέτρα, όπως το επίγραμμα του Νέστορα, όπου ο πρώτος στίχος είναι σε *ιαμβικό τρίμετρο* και οι δύο επόμενοι σε *δακτυλικό εξάμετρο*: είτε ο στίχος έχει περισσότερες από τις απαραίτητες συλλαβές του δακτυλικού εξάμετρου, καταστρατηγώντας έτσι *σκόπια(;) τη μετρική τελειότητα*, όπως στην οινόχοη του Διπύλου.

Είτε πρόκειται περί σύμπτωσης αυτοσχέδιων συνθέσεων της στιγμής είτε τέτοιου είδους στιχουργήματα κυκλοφορούσαν ευρέως και κάποια στιγμή χαράσσονταν ή αντιγράφονταν, το επίγραμμα του Ακεσάνδρου και τα υπόλοιπα τρία επιγράμματα (φωτ.21-23, 26-28) επαναφέρουν στο προσκήνιο τα πολυσυζητημένα θέματα της εισαγωγής και εξάπλωσης του αλφαβήτου στην Ελλάδα και των απαρχών της λογοτεχνίας, προφορικής

και γραπτής. Δεν είναι εύκολο να υπολογισθεί το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την υιοθέτηση του αλφαβήτου, την εξάπλωσή του και την παγίωση των γλωσσικών και συντακτικών κανόνων μέχρι την εμφάνιση των έμμετρων και όχι μόνον επιγραφών στα τελευταία τριάντα χρόνια του 8ου αιώνα π.Χ. Ωστόσο, τα έμμετρα αυτά στιχουργήματα αποκαλύπτουν ότι στα συμπόσια, εκτός από τα ομηρικά κλέα *ἀνδρῶν* και τις ραψωδικές τους εκτελέσεις, η διασκέδαση περιελάμβανε και λυρικές συνθέσεις, οι οποίες, όπως και οι επικές, πρέπει να κυκλοφορούσαν και αυτές προφορικά. Αυτό αιτιολογεί καλύτερα και τις ιαμβικού τρόπου συνθέσεις που προϋποθέτουν ότι το συμποτικό κοινό (ή τουλάχιστον οι περισσότεροι συμπότες) ήταν εξοικειωμένο με την ποίηση αυτή και γνώριζε τη μορφή της και το περιεχόμενό της, για να μπορεί όχι μόνο να την κατανοήσει αλλά και να προσλάβει τα έμμετρα αυτά κείμενα και ως λογοτεχνικό παιχνίδι. Σε διαφορετική περίπτωση, θα ήταν ακατανόητη η υπερβολή στη διατύπωση ή η ανακολουθία μεταξύ του αγγείου και του χαραγμένου πάνω στο αγγείο κειμένου και των απειλών του, καθώς επίσης και η χάραξη του έμμετρου επιγράμματος στο ποτήρι του Νέστορα, του οποίου η παραπομπή στον ομηρικό συνονόματό του και το δικό του κύπελλο, το *δέπας περικαλλές* της *Ιλιάδος* (Λ 632-637) είναι εμφανής —αν υπήρχαν ανάλογες «λογοτεχνικές παραπομπές» των επιγραμμάτων της οινοχόης του Διπύλου, της ληκύθου της Ταταίης και του ποτηριού του Ακεσάνδρου, αυτές παραμένουν αδιάγνωστες. Ακόμα και αν δεν συγκρίνονται με τα ομηρικά και ησιόδεια έπη ή την ‘υψηλή’ λυρική ποίηση, τα τέσσερα αυτά επιγράμματα είναι οι πρώτες κυριολεκτικά καταγραφές λυρικής και συμποτικής ποίησης, ενός λογοτεχνικού είδους, του οποίου τη γραπτή μορφή προαναγγέλουν και το οποίο αναδύεται σχεδόν ταυτόχρονα. Και μάλιστα, ο ιαμβικός τους τρόπος παραπέμπει αδιαμφισβήτητα στον πρώτο και αρχαιότερο, σύμφωνα με την παράδοση, εκπρόσωπο της λυρικής ποίησης, τον *ψογερόν* Αρχίλοχο από την Πάρο. Μεταξύ 680 και 640 π.Χ. και ως αυτόπτης μάρτυρας, ο Αρχίλοχος συνέθεσε σκωπτικό ποίημα για τον αποικισμό της Θάσου, από το οποίο σώζεται ο στίχος σε καταληκτικό τροχαϊκό τετράμετρο που, τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσε κάλλιστα να αναφέρεται και στην αρχαία Μεθώνη, της οποίας ο αποικισμός προηγείται αυτού της Θάσου τουλάχιστον κατά δύο γενιές: «ένας συρφετός Πανελλήνων μαζεύτηκε τρέχοντας στη Θάσο.»^{xxxii}

Τα πλούσια ευρήματα της Μεθώνης και μάλιστα η ποικιλία της γραφής και τα εμπορικά και άλλα δίκτυα, στα οποία μετείχε, υποδηλώνουν διεύρυνση των επαφών και κατ’ επέκταση των επιδράσεων και των επιρροών που δέχθηκε η Μεθώνη, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η πρώιμη χρήση του ελληνικού αλφαβήτου και της ελληνικής γλώσσας. Μόλις οι άνθρωποι έμαθαν το αλφάβητο για να διευκολύνονται στο εμπόριο, άρχισαν να χαράσσουν πάνω στα συμποτικά τους αγγεία —τα περισσότερα από αυτά όχι μεγάλης αξίας— όχι μόνο το όνομά τους, αλλά και τα μικρά ποιήματα που συνέθεταν χάριν παιδιάς και αστεϊσμού για τα γλέντια τους στα συμπόσια. Η Μεθώνη στη Μακεδονία προστίθεται στις λίγες περιοχές του ελληνικού κόσμου, όπου πρωτοεμφανίζονται ελληνικά και μάλιστα γύρω στο 700 π.Χ. Οι επιγραφές των συμποτικών αγγείων παρουσιάζουν μία ποικιλία σχημάτων και κατεύθυνσης των γραμμάτων, η οποία μάλλον δεν ανήκει στο στάδιο πειραματισμού και υπαινίσσεται τη συνύπαρξη στη Μεθώνη ανθρώπων από διαφορετικές περιοχές του ελληνικού κόσμου. Είτε με επαγγελματικό είτε με ερασιτεχνικό τρόπο χαραγμένες, οι επιγραφές αυτές ακολουθούν γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες της ελληνικής γλώσσας και μαρτυρούν, όπως δείχνουν

και οι άλλες, περίπου 80 πρώιμες ελληνικές επιγραφές, ότι η ελληνική γλώσσα στην πλήρη της ανάπτυξη είχε ήδη συντελεστεί και παγιωθεί στο δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ., ίσως και νωρίτερα.

Συνοψίζοντας, η μαρτυρία των 191 ενεπίγραφων αντικειμένων από τη Μεθώνη και κυρίως τα 25 αντικείμενα με τα ελληνικά γράμματα συνιστούν τη σπουδαιότερη ανακάλυψη των τελευταίων 50 χρόνων στην αρχαιολογία για τους εξής λόγους: 1) η ιστορία των Μακεδόνων, η οποία μέχρι τώρα άρχιζε περίπου το 650 π.Χ., μετατίθεται κατά τουλάχιστον 50 με 80 χρόνια, γύρω στο 730-700 π.Χ. 2) Η εμφάνιση και στη Μακεδονία της ελληνικής γλώσσας στην παγιωμένη της μορφή, υποστηρίζει τη μετάθεση της εισαγωγής του αλφαβήτου τουλάχιστον κατά έναν αιώνα, από το 750 π.Χ. στο 900-850 π.Χ. 3) τη ραγδαία εξάπλωσή του σχεδόν σε όλο τον ελληνικό κόσμο. Και 3) η εμφάνιση του επιγράμματος του Αλεξάνδρου —η τρίτη μόλις γραπτή απόπειρα σύνθεσης λυρικής ποίησης μετά το επίγραμμα στην οινόχρηστη του Διπύλου και στο ποτήρι του Νέστορα— υποδεικνύει ότι ήδη από τον 8ο αιώνα π.Χ. όσοι μετείχαν στα συμπόσια και στα γλέντια δεν άκουγαν μόνο τα τραγούδια του Ομήρου, αλλά συνέθεταν και αυτοσχέδια λυρικά ποιήματα, με σκοπό να πειράζουν ο ένας τον άλλο κατά τη διάρκεια του γλεντιού, τα οποία ίσως διαδίδονταν και αυτά προφορικά όπως η επική ποίηση. Όλα αυτά και πολλά ακόμη αποδεικνύουν αυτό που στο παρελθόν έχουν υποστηρίξει ο Nicholas Hammond, ο Μανόλης Ανδρόνικος, ο Μιχάλης Τιβέριος, έχοντας ελάχιστες μαρτυρίες στα χέρια τους και γι' αυτό η άποψή τους δεν είχε γίνει ευρέως αποδεκτή: ότι δηλαδή η Μακεδονία αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι του ενιαίου, ελληνικού, αιγαιακού χώρου ήδη από την κρίσιμη περίοδο της Εποχής του Σιδήρου (1050-700 π.Χ.) και την Αρχαϊκή περίοδο (700-480 π.Χ.), περίοδοι οι οποίες διαμόρφωσαν τον χαρακτήρα και την ιστορία του βασιλείου και συνετέλεσαν καθοριστικά στη δυναμική εμφάνιση της Μακεδονίας με τον Φίλιππο και τον Αλέξανδρο.

Φωτ. 1: Αεροφωτογραφία Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας

Φωτ. 2: Η Αρχαϊκή Αγορά στην αρχαία Μεθώνη

Φωτ. 3: Η Αρχαϊκή Αγορά στην αρχαία Μεθώνη

Φωτ. 4: Η Αρχαϊκή Αγορά στην αρχαία Μεθώνη

Φωτ. 5: Αεροφωτογραφία των δύο λόφων της αρχαίας Μεθώνης

Φωτ. 6: Το 'Υπόγειο' στην αρχαία Μεθώνη

Φωτ. 7: Κεραμική από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 8: Κεραμική από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 9: Κεραμική από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 10: Κεραμική από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 11 Κεραμική από το 'Υπόγειο'

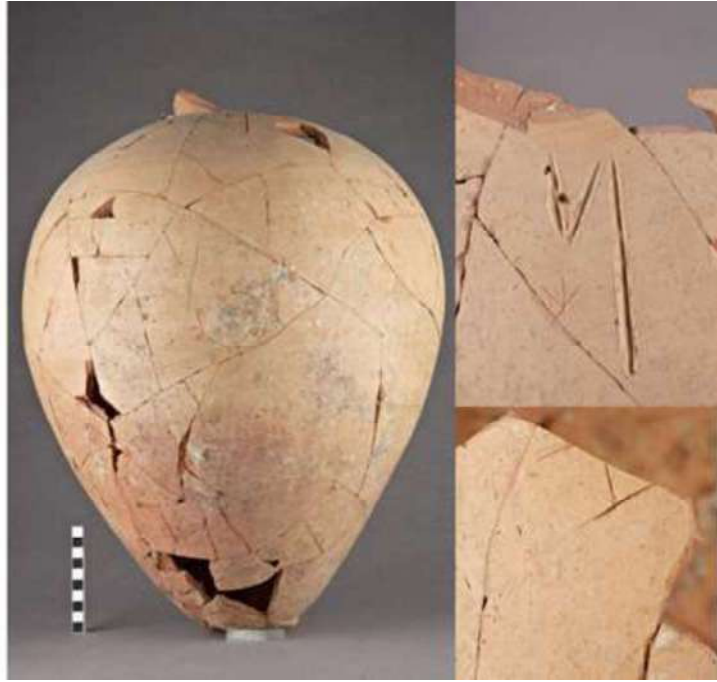
Φωτ. 12: Κεραμική με μη αλφαβητικά χαραγμένα από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 13: Κεραμική με μη αλφαβητικά χαράγματα από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 14: Κεραμική με μη αλφαβητικά χαράγματα από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 15: Σαμιακός αμφορέας με αλφαβητικά χαράγματα πριν από και μετά την όπτηση από το 'Υπόγειο'

Φωτ. 16: Κεραμική με αλφαβητικά χαράγματα από το 'Υπόγειο'

περίπου 700 π.Χ. σε αμφορέα
όνομα συντομογραφημένο

*vacat*² Θεο() *vacat*

Φωτ. 17: *Μεθώνη* I, 347-349 αρ. 5

περίπου 700 π.Χ. σε αμφορέα από τη Λέσβο όνομα

vacat Ἄντερύδεος *vacat*

Φωτ. 18: *Μεθώνη* I, 345-347 no. 4

περίπου 700 π.Χ. σε σκύφο από
τον Θερμαϊκό Κόλπο επί τα λαϊά
όνομα συντομογραφημένο

vacat Σχενι() *vacat* (= <Χσ>ενι())

Φωτ. 19: *Μεθώνη* I, 369-370 no. 22

περίπου 730-720 π.Χ. σε σκύφο από τον Θερμαϊκό
Κόλπο επί τα λαϊά όνομα συντομογραφημένο

vacat Ἐπιγε[- ἐμί?]

Φωτ. 20: *Μεθώνη* I, 343-344 no. 3

περίπου 730-720 π.Χ. σε ευβοϊκό σκύφο επί τα λαϊά
όνομα και ιαμβικός στίχος

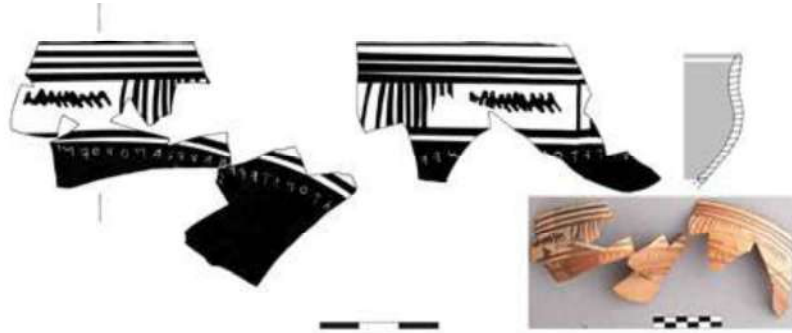

ἡΑκεσάνδρῳ ἐμ[ὶ ποτέριον vel sim.]

Φωτ. 21: Μεθώνη Ι, 339-343 no. 2

Φωτ. 22: Μεθώνη Ι, 339-343 no. 2

hAκεσάνδρῳ ἐμ[ι^{c.22}.....]εἰτετο[..^{c.6}..] μεκ[..^{c.6}..]ατὸν στερέ-
 σ[ετ]αι.

hAκεσάνδρῳ ἐμ[ι ποτέριον vel sim.]

[κhrēm- vel ὄμμ]ατὸν στερέσ[ετ]αι

- ∪ - x - ∪ -

Φωτ. 23: Μεθώνη I, 339-343 no. 2

περίπου 730 π.Χ. σε συμποτικό αγγείο
 από τη Λέσβο επί τα λαϊά ὄνομα

Φιλίῳνος ἐμί

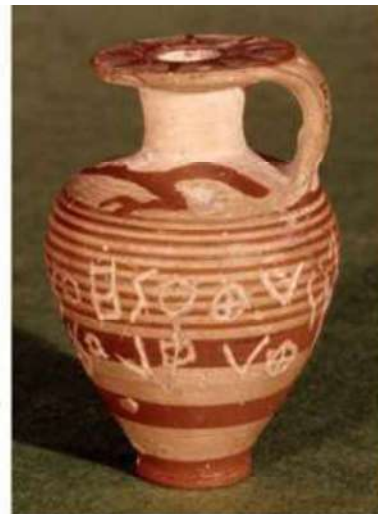
Φωτ. 24: Μεθώνη I, 337-339 no. 1

Φωτ. 25: Μεγέθυνση των γραμμάτων των φωτ. 17, 18, 19, και 24

Κύμη της Ιταλίας (IG
XIV.865· LSAG, 240 no. 3, 409
pl. 47 no. 3, 456)

ΕΙΦΟΝΦΡΟΣΤΑΙ
ΣΦΑΙΛΕΚΡΕΣ
ΙΑΤΣΕΣΤΑΙ
ΕΦΟΝΦΡΟΣΤΑΙ
ΣΦΑΙΛΕΚΡΕΣ
ΙΑΤΣΕΣΤΑΙ

Ταταίῃς ἐμὶ λ|έφυθος· ἠὸς δ' ἄν με κλέφσ|ει,
θυφλὸς ἔσται.

Φωτ. 26: Επίγραμμα Ταταίης

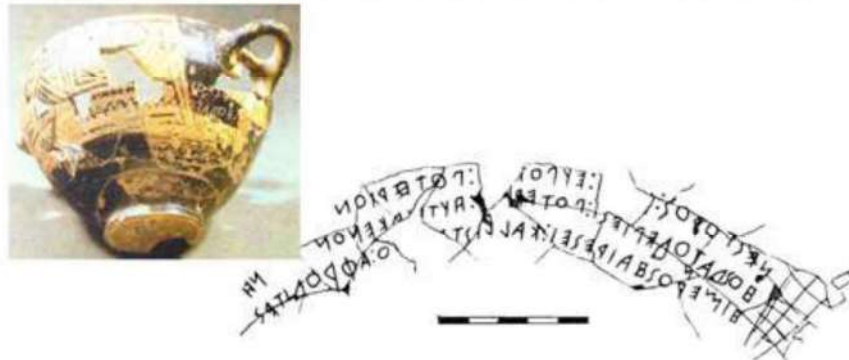
IG I² 919 (LSAG, 76 no. 1, 400 pl. 1 no. 1, 431)

ἡὸς νῦν ὀρχῆστῶν πάντων ἀταλότατα παίζει, τῷ
 τότε κλιμιν(?) vacat.

Φωτ. 27: Επίγραμμα οινοχόης Διπύλου

SEG 14.604 (LSAG, 239 no. 1, 409 pl. 47 no. 1, 453)

Νέστορος : ἐ[. . .]ι : εὔποτ[ον] : ποτέριον· | ἡὸς δ'
 ἄ<ν> τῷδε π[ιῆ]σι : ποτερί[ῶ] : αὐτίκα κῆνον {NH}
 | ἡίμερ[ος] : ἡαιρ]έσει : καλλιστε[φά]νῶ :
 Ἀφροδίτης.

Φωτ. 28: Επίγραμμα Νέστορος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹. Το παρόν κείμενο αποτελεί συντομευμένη μορφή των κεφαλαίων 1-5 του τόμου *Μεθώνη I*, ο οποίος είναι διαθέσιμος ηλεκτρονικά στη διεύθυνση: <http://ancdialects.greeklanguage.gr/node/517>. Χρηματοδοτήθηκε στις αρχές του 2011 από το Υπουργείο Παιδείας, ύστερα από τις άοκνες προσπάθειες και χάρη στη διορατικότητα των συναδέλφων στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Γιάννη Καζάζη, προέδρου του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, και του Αντώνη Ρεγκάκου, Ακαδημαϊκού και διευθυντή του Τμήματος Γλωσσολογίας στο Κέντρο αυτό, αλλά και χάρη στη διορατικότητα και το ένστικτο της τότε Υπουργού κ. Άννας Διαμαντοπούλου, η οποία ενέκρινε την ένταξη του προγράμματος για τις επιγραφές της βόρειας Περείας στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Παιδείας.

Στις σημειώσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες συντομογραφίες:

Αρχαία Μακεδονία M. Zahrt, A. Muller, E. Crespo, J. Méndez Dosuna, *Αρχαία Μακεδονία: Γλώσσα, ιστορία, πολιτισμός*, επιμ. Γ. Γιαννάκης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2012 (<http://ancdialects.greeklanguage.gr/node/519>).

IG *Inscriptiones Graecae, consilio et auctoritate Academiae Litterarum Regiae Borussiae apud Georgium Reimerum. Berolini: W. De Gruyter 1873-1927, 1924-1940, 1981—.*

LSAG L. H. Jeffery & A. W. Johnston 1990. *The local scripts of Archaic Greece: A study of the origin of the Greek alphabet and its development from the eighth to the fifth centuries B.C., revised edition with a supplement* (Oxford Monographs on Classical Archaeology). Oxford: Clarendon Press.

Μεθώνη I Μ. Μπέσιος, Γ.Ζ. Τζιφόπουλος, Α. Κοτσόνας, *Μεθώνη I: Επιγραφές, χαράγματα και εμπορικά σύμβολα στην υστερογεωμετρική και αρχαϊκή κεραμική από το 'Υπόγειο' της Μεθώνης Περείας*, επιμ. Γ.Ζ. Τζιφόπουλος. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2012 (<http://ancdialects.greeklanguage.gr/node/517>).

SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum* 1-56 (1923-2006).

ⁱⁱ. Πλούταρχος, *Αίτια ελληνικά* 293a-b: 'Τίνες οἱ ἀποσφενδόνητοι; Κέρκυραν τὴν νῆσον Ἐρετριεῖς κατῶκουν· Χαρικράτους (vel. Χερσικράτους) δὲ πλεύσαντος ἐκ Κορίνθου μετὰ δυνάμεως καὶ τῷ πολέμῳ κρατοῦντος ἐμβάντες εἰς τὰς ναῦς οἱ Ἐρετριεῖς ἀπέπλευσαν οἴκαδε. προαισθόμενοι δ' οἱ πολῖται τῆς χώρας εἶργον αὐτοὺς καὶ ἀποβαίνειν ἐκώλυον σφενδονῶντες μὴ δυνάμενοι δὲ μήτε πείσαι μήτε βιάσασθαι πολλοὺς καὶ ἀπαραιτήτους ὄντας ἐπὶ Θράκης ἔπλευσαν καὶ κατασχόντες χωρίον, ἐν ᾧ πρότερον οἰκῆσαι Μέθωνα τὸν Ὀρφῆως πρόγονον ἱστοροῦσι, τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασαν Μεθώνην, ὑπὸ δὲ τῶν προσοίκων ἀποσφενδόνητοι προσωνομάσθησαν.

ⁱⁱⁱ. Και το όνομα *Μέθων* και το όνομα *Μεθώνη* μάλλον προέρχονται από τη λέξη *μέθω*, δηλ. τον οίνο/κρασί στα αρχαία ελληνικά, αφού στην περιοχή πρέπει να ανθούσε η αμπελοκαλλιέργεια.

^{iv}. Παρενθετικά σημειώνεται ότι στις αρχαίες πηγές ολόκληρη η οροσειρά από τα νότια έως τα βόρεια της Περείας ονομαζόταν περικός ή μακεδονικός Όλυμπος, ενώ το όνομα Πιέρια όρη είναι μάλλον μεταγενέστερο· βλ. *Μεθώνη I*, 15-40.

^v. Για την ιστορία της Μεθώνης βλ. *Μεθώνη I*, 15-40. Αργότερα η εκμετάλλευση και εμπορία της ξυλείας του Ολύμπου πέρασε κατ' αποκλειστικότητα στον εκάστοτε μακεδόνα βασιλιά, ο οποίος παραχωρούσε δικαιώματα ξύλευσης και εμπορίας ανάλογα με τις περιστάσεις, γιατί όπως είναι κατανοητό η ξυλεία αυτή ήταν πηγή πλούτου μαζί με την παράλληλη εκμετάλλευση των άφθονων μεταλλείων της Μακεδονίας. Από τον περικό Όλυμπο εξαγόταν επίσης και πίσσα, η οποία χρησίμευε και στη ναυπηγική αλλά και στη ανάμιξη της με κρασί.

^{vi}. *Μεθώνη I*, 378-379 αρ.28, 410-411 αρ. 73447-448 αρ. 110, 488 αρ. 160

^{vii}. *Μεθώνη I*, 386 αρ. 35, 475-476 αρ. 145, 487 αρ. 158, 489-490-αρ. 162

^{viii}. *Μεθώνη I*, 376-378 αρ. 27, 463-464 αρ. 130, 478-479 αρ. 149

^{ix}. *Μεθώνη I*, 362-364 αρ. 17.

*. *Μεθώνη I*, 353-354 αρ. 10, 357 αρ. 14, 358-359 αρ. 15, 367-368 αρ. 20, 371 αρ. 23.

*i. *Μεθώνη I*, 347-349 αρ. 5: *vacat*[?] *Θεο()* *vacat*.

*ii. *Μεθώνη I*, 345-347 αρ. 4: *vacat* *Αντερύδεος* *vacat*.

*iii. *Μεθώνη I*, 369-370 αρ. 22: *Σχενι()* *vacat* (= <Χσ>ενι() = <Ξ>ενι()).

*iv. *Μεθώνη I*, 343-344 αρ. 3: *vacat* *Ἐπιγέ[νεος] ἐμί[?]*.

*v. *Μεθώνη I*, 339-343 αρ. 2: *Ηακεσάνδρο ἐμί[ι - - - -]ατον στερέ[σ[ετα]ι*.

*vi. *Μεθώνη I*, 337-339 αρ. 1: *Φιλίονος ἐμί*.

*vii. Για τον χαρακτήρα της γλώσσας των αρχαίων Μακεδόνων και τη σχέση της μακεδονικής διαλέκτου με την ελληνική, βλ. τον συλλογικό τόμο *Αρχαία Μακεδονία*, κυρίως τα άρθρα των Emilio Crespo και Julián Méndez Dosuna.

*viii. *IG XIV.865 (LSAG, 240 no. 3, 409 pl. 47 no. 3, 456)*: *Ταταίεσ ἐμί λ|έφυθος· ἡὸσ δ' ἄν με κλέφσ|ει, θυφλόσ ἔσται*.

*ix. Για πιθανές συμπληρώσεις βλ. *Μεθώνη I*, 339-343 αρ. 2.

*x. *IG I² 919 (LSAG, 76 no. 1, 400 pl. 1 no. 1, 431)*: *ἡὸσ νῦν ὀρχεστὸν πάντων ἀταλότατα παίξει, τὸ τότε κλιμιν(?) vacat*

*xi. *SEG 14.604 (LSAG, 239 no. 1, 409 pl. 47 no. 1, 453)*: *Νέστορος : ε[...]_ι : εὔποτ[ον] : ποτέριον' | ἡὸσ δ' ἄ<ν> τὸδε π[ίε]σι : ποτερί[ο] : αὐτίκα κένον {NH} | ἡίμερ[ος] : ἡαιρ[έ]σει : καλλιστε[φά]νο : Αφροδίτες*

*xii. Αρχίλοχος, απ. 102 West: *ὡς Πανελλήνων οἰζῶς ἐς θάσον συνέδραμεν*.